

М. П. Денисенко,

д. е. н., професор кафедри математики та методики її викладання,

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8767-9762>

З. В. Юринець,

д. е. н., професор кафедри менеджменту,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9027-2349>

Ю. О. Цвілій,

аспірант кафедри менеджменту, Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8390-4691>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.12.32

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ В СИСТЕМІ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ

М. Denysenko,

Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Mathematics and Methods of its Teaching, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Kropyvnytskyi

Z. Yurynets,

Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Management, Ivan Franko National University of Lviv

Y. Tsviliy,

Postgraduate student of the Department of Management, Ivan Franko National University of Lviv

STRATEGIC MANAGEMENT OF HUMAN CAPITAL IN THE VENTURE FINANCING SYSTEM OF INNOVATIVE BUSINESS

У статті проведено аналіз впливу венчурного фінансування на розвиток інноваційного бізнесу та стратегічний розвиток людського капіталу. З цією метою розроблено і запропоновано структурну модель стратегічного управління людським капіталом в системі венчурного фінансування інноваційного бізнесу через створення вартості інноваційного бізнесу, що включає такі елементи: розроблення стратегії управління людським капіталом менеджерами інноваційного бізнесу, долучення венчурних фондів до стратегічного управління людським капіталом, формування стратегії управління людським капіталом інноваційного бізнесу, формулювання цілей та завдань управління людським капіталом інноваційного бізнесу, формування програми управління людським капіталом, вибір інструментів розвитку людського капіталу, налагодження процесів стратегічного управління людським капіталом бізнесу, оцінка рівня привнесених знань і досвіду, створення вартості інноваційного бізнесу. Виявлено стратегічні чинники створення вартості інноваційного бізнесу завдяки стратегічному розвитку людського капіталу та чинники, які найбільше обумовлюють вкладення інвестицій фондами венчурного капіталу в інноваційний бізнес. Визначено сегменти, в яких венчурні фонди мають вплив на підвищення вартості людського капіталу, що пов'язаний із інноваційним бізнесом. Досліджено сучасний стан розвитку інноваційного бізнесу в Україні та його людського капіталу, враховуючи стан функціонування венчурного фінансування.

The article analyzes the influence of venture financing on the development of innovative business and strategic development of human capital. For this purpose, a structural model of strategic management of human capital in the system of venture financing of innovative business through the creation of the value of innovative business was developed and proposed. This structural model includes the following elements: development of a human capital management strategy by managers of innovative business, involvement of venture capital funds in strategic human capital management, formation of a strategy of human capital management of innovative business, formulation of goals and tasks of human capital management of innovative business, formation of a human capital management program, selection of human capital development tools, adjustment of processes strategic management of business human capital, assessment of the level of brought knowledge and experience, creation of innovative business value. Management and employees of venture funds should apply their skills to improve the human capital management system of innovative business, as well as their own connections to hire qualified personnel or technical consultants. The value of training employees increases due to the implementation of the principle of active learning — enabling learning through action.

The strategic factors of creating the value of innovative business thanks to the strategic development of human capital and the factors that most determine the investment of venture capital funds in innovative business have been identified. This contributes to the formation of the value of innovative business on two levels: the development of human capital and increasing the stability of innovative business activity. Segments in which venture funds have an impact on increasing the value of human capital associated with innovative business have been identified. The current state of development of innovative business in Ukraine and its human capital is studied, taking into account the state of operation of venture financing. The development of human capital in Ukraine in the system of venture financing of innovative business in the conditions of war is at a low level and requires the adjustment of processes to strengthen the role of increasing the value of innovative business.

Ключові слова: стратегічне управління, людський капітал, венчурні фонди, венчурне фінансування, інноваційний бізнес.

Key words: strategic management, human capital, venture funds, venture financing, innovative business.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Напрямом покращення стратегічного управління людським капіталом, стану підтримки інноваційної активності бізнесу є венчурне фінансування. Стратегічне управління людським капіталом інноваційного бізнесу постає тим підходом до ухвалення рішень, яке пов'язане із цілями та планами організації щодо трудових відносин, найму персоналу, управління талантами, навчання та розвитку, ефективності управління, винагороди та політики, практики відносин із працівниками. Інвестиції в людський капітал створюють основи підприємства, яке використовує досвід і найкращі практики всієї організації для свого майбутнього інноваційного розвитку [1]. Без належного підходу до питань розвитку персоналу не можна думати про подальший успіх інноваційного бізнесу, тим більше що інноваційний розвиток змушує роботодавців і співробітників постійно підвищувати свою кваліфікацію [2].

Залучення венчурних фондів до створення вартості інноваційного бізнесу має на меті як інвестування в інноваційні проекти з метою отримання високого прибутку, так і стратегічний розвиток людського капіталу, що працює на досягнення стратегічних цілей інноваційної діяльності бізнесу та венчурних фондів зокрема.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У наукових працях Гаррісон С. [3], Гернего І. [4], Шкода Т. [4], Савич О. [4], Соколенко А. [5] актуалізовано теоретичні та практичні основи стратегічного управління людським капіталом. Вивчення впливу інвестицій венчурного капіталу на розвиток інноваційного підприємництва, створення інновацій у системі становлення інноваційної економіки здійснювали Вебер К. [6], Бауке Б. [6], Райбулет В. [6], Литвин І. В. [7], Булак Ю. В. [7]. Науковці акцентують увагу на тому, що питання стратегічного управління людським капіталом, розвиток венчурного фінансування та інноваційного бізнесу не до кінця вивчені та обгрунтовані.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є проведення аналізу впливу венчурного фінансування на розвиток інноваційного бізнесу та стратегічний розвиток людського капіталу; формування структурної моделі стратегічного управління людським капіталом у системі венчурного фінансування інноваційного бізнесу через створення вартості інноваційного бізнесу.

Відповідно до мети, поставлено такі завдання: виявити вплив венчурного фінансування на розвиток інноваційного бізнесу; визначити стратегічні чинники створення вартості інноваційного бізнесу завдяки стратегі-

чному розвитку людського капіталу та чинники, які найбільше обумовлюють вкладання інвестицій фондами венчурного капіталу в інноваційний бізнес і розвиток людського капіталу; обґрунтувати сегменти, в яких венчурні фонди мають вплив на підвищення вартості людського капіталу; з'ясувати стан розвитку інноваційного бізнесу та його персоналу через венчурне фінансування в Україні; побудувати структурну модель стратегічного управління людським капіталом в системі венчурного фінансування інноваційного бізнесу через створення вартості інноваційного бізнесу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Однією із форм підтримки інноваційного бізнесу є залучення венчурних фондів до управління бізнесом, розвиток контрактів із командами менеджменту в рамках підтримки венчурного капіталу, забезпечення потенційних інноваційних підприємців фінансовою та іншими видами підтримки у фонді венчурного капіталу.

Венчурний капітал є елементом приватного капіталу і включає капітальні інвестиції в інноваційний бізнес, які вкладені перед початком діяльності підприємництва (seed капітал), на етапі їх початкового розвитку (start-up капітал) або на початковій стадії їх розширення (early expansion капітал).

Вплив венчурного фінансування на розвиток інноваційного бізнесу полягає в отриманні як фінансових результатів, так і, передусім, нефінансових ефектів. Інноваційний бізнес на початковій стадії залучає кошти венчурного капіталу для реалізації стратегічних напрямів розвитку, тоді як більш зрілі фірми цінують підвищення довіри до компанії, досвід персоналу.

Ключовим фактором, окрім інновацій, який шукають венчурні фонди, є сильні менеджери та кваліфікований персонал зі знаннями, досвідом і навичками, які дають змогу ефективно впроваджувати інноваційну бізнес-модель.

Найважливішими стратегічними чинниками створення цінності інноваційного бізнесу є:

- покращення ліквідності та досягнення стабільного грошового потоку,
- розробка нових продуктів,
- покращення позиції на ринку,
- залучення кваліфікованого персоналу та його постійний розвиток.

Інвестиції венчурних фондів впливають на розвиток інноваційного бізнесу на багатьох рівнях. Венчурний фонд не є представником традиційного інвестування, а бере участь у поточній роботі інноваційного бізнесу і, таким чином, допомагає їй створювати вартість.

Венчурні фонди формують вартість для інноваційного бізнесу на трьох рівнях:

- створення вартості (цінності) бізнесу, інвестуючи в новітні технологічні проєкти [3];
- у випадку IPO, інноваційний бізнес, який підтримується фондом, досягає кращих результатів, ніж компанії без такої підтримки [6];
- підтримка фонду допомагає сигналізувати про вартість бізнесу (переконуючи інших зацікавлених осіб інвестувати в певний проєкт разом із венчурним фондом; фінансові установи, андерайтери або аналітики

більш охоче інвестують в проєкт на початковому етапі; підтримка венчурного фонду дає змогу інноваційному бізнесу швидше вийти на ринок капіталу).

Останні чинники найбільше обумовлюють вкладання інвестицій фондами венчурного капіталу в інноваційний бізнес. Це сприяє формуванню вартості інноваційного бізнесу на двох рівнях: розвиток людського капіталу та підвищення стабільності діяльності інноваційного бізнесу.

Створення вартості інноваційного бізнесу завдяки стратегічному розвитку людського капіталу може відбуватися через підвищення якості управлінського персоналу та використання зв'язків, механізмів венчурного фонду в безпосередній діяльності інноваційного бізнесу. Керівний персонал є одним з основних елементів, що визначає вартість бізнесу. У разі інвестування коштів венчурного капіталу в інноваційний бізнес допускається до участі в ньому представника фонду, найчастіше в якості члена правління. Доволі часто до складу наглядової ради вводять іншого представника. Фонд також впливає на підбір ключових спеціалістів, переважно у сфері маркетингу та фінансів.

Однією з важливих проблем є недостатній рівень людського потенціалу для засвоєння або створення нових знань в інноваційному середовищі [4]. Необхідно забезпечити доступ до людського капіталу належної якості, сприятливого для процесів поглинання знань в інноваційному бізнесі. Проблема доступу до людського капіталу особливо гостро постала в Україні в умовах війни.

Сьогодні в Україні нагальним питанням постає відтворення людського капіталу, який має можливість створювати інтелектуальні активи, активи знань, цінності, нематеріальні активи, які визначають як квазіфактори виробництва. Людський капітал є платформою, завдяки якому відбувається поєднання факторів виробництва, спрямованих на створення вартості інноваційного бізнесу. Стратегічне управління людським капіталом має бути орієнтоване на використання тих компетентностей персоналу, які можуть сприяти створенню найбільшу вартість бізнесу у майбутньому. Працівники є ключовими для збереження поточної позиції бізнесу на ринку, а їхні знання сприяють успіху та підвищенню вартості компанії на ринку.

Структурна модель стратегічного управління людським капіталом в системі венчурного фінансування інноваційного бізнесу через створення вартості інноваційного бізнесу наведена на рис. 1.

Інноваційний бізнес відносять до стратегічно орієнтованого, пріоритетом якого є стратегічний розвиток людського потенціалу, зокрема наращення інтелектуального капіталу бізнесу, постійний розвиток керівників усіх ієрархічних рівнів; вироблення стратегічних напрямів командного, індивідуального та організаційного навчання працівників тощо.

У випадку інноваційного бізнесу, які ведуть науково-дослідну діяльність, проблема дефіциту людського капіталу є найбільш серйозною. Це пов'язано з характером такого виду діяльності. Його результатом є насамперед інтелектуальний капітал у формі патентів, баз даних, ноу-хау, фірмового програмного забезпечення, технологій тощо. Основним джерелом вартості інноваційного бізнесу зазвичай є вузькоспеціалізована праця вчених, інженерів або технологів, а матеріальні та фінансові ресурси відіграють другорядну роль. Відхід ключових співробітників може суттєво знизити вартість науково-дослідних

робіт, і тому значна частина нематеріальних активів може бути ототожнена з людським капіталом. Це джерело додаткового інвестиційного ризику [2]. Прямі вигоди від досліджень і розробок — на відміну від виробничих інвестицій — отримуються лише в довгостроковій перспективі, їх досягнення пов'язане з високим рівнем невизначеності. Тому суб'єкти ринку капіталу (венчурні фонди, інвестиційні та інноваційні фонди тощо) не поспішають фінансувати науково-дослідну діяльність інноваційного бізнесу. Як наслідок, воно фінансується переважно за рахунок власних ресурсів, яких у сьогоденні час не вистачає.

Зміцнення людського капіталу в науково-дослідній сфері відбувається завдяки отриманню працівниками кращої освіти та професійної підготовки, легшого доступу до дослідницького потенціалу та інфраструктури, а також підвищенню визнання дослідницької професії та заохоченню дослідників до мобільності та розвитку наукової кар'єри.

Керівництво та співробітники венчурних фондів, маючи великий досвід роботи в результаті вузької спеціалізації, можуть застосувати свої навички та контакти для вдосконалення системи управління людським капіталом інноваційного бізнесу. Часто вони також можуть використовувати свої зв'язки для найму кваліфікованого персоналу або технічних консультантів.

Венчурні фонди мають велике значення для підвищення вартості людського капіталу в таких сегментах:

- вдосконалення організаційної структури бізнесу, що робить її більш гнучкою та стійкою до змін на ринку через проведення регулярного моніторингу та впровадження принципів ефективного функціонування бізнесу на ринку,

- впровадження нових знань, комунікування та навчання персоналу, доступ до інформації та інтелектуальних активів,

- зміна системи управління — від традиційної до такої, що веде до постійного зростання цінності бізнесу,

- сприяння налагодженню співпраці з діловими партнерами та отриманню нових джерел фінансування.

Розвиток інноваційної економіки приводить до постійного збільшення різниці між балансовою та ринковою вартістю інноваційного бізнесу. Ця ситуація особливо чутлива в тих сферах, де в основі діяльності лежить формування нових знань.

Проблема, з якою стикаються венчурні фонди з точки зору важливості управління людським капіталом, стосується насамперед його вимірності. Не так легко однозначно оцінити рівень привнесених знань, досвіду чи контактів. Процес навчання залишається найважли-

Рис. 1. Структурна модель стратегічного управління людським капіталом в системі венчурного фінансування інноваційного бізнесу через створення вартості інноваційного бізнесу

Джерело: складено авторами.

вішим з точки зору одержувача. На відміну від інших реальних опцій, він також активується в разі провалу проєкту — менеджери отримують можливість навчатися у представників фонду під час реалізації проєкту, що дає їм знання та досвід, які будуть корисні за умови виконання інших завдань. Тут додається вартість за рахунок зменшення невизначеності та підтримки процесу ухвалення рішень на основі отриманого досвіду. Венчурний фонд дає можливість персоналу розвиватися, беручи на себе частину ризику. Цінність навчання працівників підвищується завдяки впровадженню принципу активного навчання — уможливлення навчання через дію, а не, як у випадку з пасивним навчанням, — лише через спостереження.

Рівень інноваційної активності українського бізнесу є досить низький, а в умовах війни може остаточно призупинитись розвиток науки, інновацій, освіти. Серед причин цього явища є непристосованість освітнього ринку до потреб ринку праці, неналежна підтримка персоналу на робочому місці, низький рівень отримання інноваційних результатів, великі витрати на інноваційний розвиток бізнесу, недосконалість та криза інноваційної системи.

Сфера венчурного фінансування в Україні зазнала негативного впливу від наслідків війни, однак намагається підтримувати життєдіяльність, продовжує готувати чи закривати угоди із інноваційним бізнесом, а саме стартапами. Нестача фахівців як на ринку венчурного фінансування, так і в сфері інноваційного підприємництва є чинниками, що гальмують розвиток венчурного, інноваційного бізнесу в Україні.

Венчурне фінансування інноваційного бізнесу в умовах війни відбувається вкрай повільно [7]. Зарубіжні інвестори зупинили вкладення інвестиції в наслідок повномасштабної війни та підвищеного ризику.

Результати воєнних дій відчули як венчурні фонди (особливо ті, якими володіли портфельні компанії у сфері логістики, фізичних товарів і їхнього переміщення), так і українське інноваційне підприємництво, стартапи, які опинились у кризовому становищі різного рівня. Відповідно знизився показник — якість людського капіталу, що пов'язано насамперед із його переміщенням.

Згідно зі звітом Світового банку, в 2018 році, оцінюючи індекс людського капіталу, Україна посіла 50 місце, але вже в редакції The Human Capital Index 2020 Update: Human Capital in the Time of COVID-19 — 102 місце [5].

Однак, незважаючи на виклики та невизначеність, окремі інвестори (SMRK VC Fund, український венчурний фонд, орієнтований на сферу IT), продовжують вкладати інвестиції в українській інноваційний бізнес, зокрема стартапи, з метою розвитку інформаційних технологій [8]. Велика кількість проєктів фінансування інноваційного бізнесу в Україні здійснювалась через венчурні фонди за рахунок підтримки Європейського банку реконструкції і розвитку.

Розвиток інноваційного бізнесу в Україні потребує цілеспрямованої підтримки підприємництва сфері інновацій та венчурного фінансування через організацію моделі навчання менеджерів інноваційної діяльності та фахівців, спроможних навчатись впродовж життя, формування механізмів ефективного спрямування інвестицій венчурних фондів.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проблема стратегічного управління людським капіталом обумовлена залученням венчурного фінансування до розвитку інноваційного бізнесу і є важливим аспектом для створення вартості інноваційного бізнесу. Венчурні фонди мають велике значення для підвищення вартості людського капіталу та інноваційного бізнесу. Керівництво та співробітники венчурних фондів повинні застосувати свої вміння для вдосконалення системи управління людським капіталом інноваційного бізнесу, а також власні зв'язки для найму кваліфікованого персоналу. Цінність навчання працівників підвищується завдяки впровадженню принципу активного навчання — уможливлення навчання через дію. Розвиток людського капіталу в Україні в системі венчурного фінансування інноваційного бізнесу в умовах війни перебуває на низькому рівні і потребує налагодження процесів для зміцнення ролі нарощення вартості інноваційного бізнесу.

Література:

1. Денисенко М. П., Юринець З. В., Юринець Р. В., Кохан М. О., Конкурентоспроможність підприємництва в умовах інноваційно-інвестиційної модернізації економіки. Економіка та держава. 2020. № 4. С. 19—24. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2020/5.pdf
2. Денисенко М. П., Юринець З. В. Система управління ризиковими ситуаціями в умовах підвищення інвестиційної привабливості та безпеки бізнесу. Економіка та держава. 2022. № 9. С. 4—7.

3. Harrison S. Strategic Management of Human Capital as Rural Praxis. Electronic Theses and Dissertations. 2022. Vol. 3595. URL: <https://digitalcommons.library.umaine.edu/etd/3595>

4. Gernego I., Shkoda T., Savych O. (2021). Marketing tools in strategic management of young scientists' human capital. Baltic Journal of Economic Studies. Vol. 7 (4). P. 43—53. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-4-43-53>

5. Соколенко А. Як війна відкрила можливості для розвитку людського капіталу. Економічна правда. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/10/699977/>

6. Weber C., Bauke B., Raibulet V. An Empirical Test of the Relational View in the Context of Corporate Venture Capital. Strategic entrepreneurship journal. 2016. Vol. 10. P. 274—299.

7. Литвин І. В., Булак Ю. В. Венчурний бізнес в Україні в умовах воєнного часу. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2022. № 2 (8). С. 283—287.

8. Ukraine War: Crisis in Tech Startup Industry. GlobalData. 2023. URL: <https://www.globaldata.com/datainsights/technology/ukraine-war-crisis-in-tech-startup-industry/>

References:

1. Denysenko, M. P. Yurynets, Z. V. Yurynets, R. V. and Kokhan, M. O. (2020), "Competitiveness of entrepreneurship in terms of innovation and investment modernization of the economy", Economy and State, vol. 4, pp. 19—24.
 2. Denysenko, M. P. and Yurynets, Z. V. (2022), "A system for managing risk situations in terms of increasing investment attractiveness and business security", Economy and the state, vol. 9, pp. 4—7.
 3. Harrison, S. (2022), "Strategic Management of Human Capital as Rural Praxis", Electronic Theses and Dissertations, vol. 3595, available at: <https://digitalcommons.library.umaine.edu/etd/3595>
 4. Gernego, I., Shkoda, T., and Savych, O. (2021), "Marketing tools in strategic management of young scientists' human capital", Baltic Journal of Economic Studies, vol. 7 (4), pp. 43—53. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-4-43-53>
 5. Sokolenko, A. (2023), "How the war opened opportunities for the development of human capital", Economic truth, available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/10/699977/> (Accessed 5 May 2023).
 6. Weber, C., Bauke, B. and Raibulet, V. (2016), "An Empirical Test of the Relational View in the Context of Corporate Venture Capital", Strategic entrepreneurship journal, vol. 10, pp. 274—299.
 7. Lytvyn, I. V. and Bulak, Y. V. (2022), "Venture business in Ukraine in wartime conditions", Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and development problems, vol. 2 (8), pp. 283—287.
 8. GlobalData (2023), "Ukraine War: Crisis in Tech Startup Industry", available at: <https://www.globaldata.com/datainsights/technology/ukraine-war-crisis-in-tech-startup-industry/> (Accessed 5 May 2023).
- Стаття надійшла до редакції 12.06.2023 р.*